

การจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลชัยฤทธิ์ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

The Participatory Community Planning to Support the Sufficiency Economy in Tambon Chairit, Chaiyo District, Angthong

วิวัฒน์ หามนตรี¹

Wiwat Hamontree¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลชัยฤทธิ์ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ การศึกษาแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ **ขั้นที่หนึ่ง** ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดทำแผนชุมชน เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง **ขั้นที่สอง** ศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน และ **ขั้นที่สาม** พัฒนารูปแบบการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ผลการศึกษาพบว่า ตำบลชัยฤทธิ์ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง การจัดทำแผนชุมชนเป็นไปตามขั้นตอนแนวทางของกระทรวงมหาดไทย สิ่งที่ต้องปรับปรุงเพิ่มเติม ได้แก่ การจัดเวทีการเรียนรู้ การสื่อสารประชาสัมพันธ์ การร่วมเวทีถ่ายทอดความรู้ของผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มอาชีพ ราษฎรชาวบ้าน การวิเคราะห์ SWOT การค้นหาอัตลักษณ์และการปรับปรุงแผนชุมชนระดับการมีส่วนร่วมมาก คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมระดับปานกลางคือ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

ปัญหาในการจัดทำแผนชุมชน ประกอบด้วย การขาดการจัดทำแผนชุมชนเชิงคุณภาพ การขาดความรู้ความเข้าใจของผู้เกี่ยวข้อง ผู้นำท้องถิ่นบางส่วนขาดวิสัยทัศน์ ขาดการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ขาดการสื่อสารประชาสัมพันธ์ที่ดี การวางแผนยังให้ความสำคัญด้านวัตถุและโครงสร้างพื้นฐาน ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น แกนนำชุมชน ปัญหาความต้องการของชุมชน การเรียนรู้ร่วมกัน การสื่อสารประชาสัมพันธ์ และเครือข่ายองค์กรชุมชน การพัฒนารูปแบบการจัดทำแผนชุมชน 8 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นเตรียมทีมงาน 2) ขั้นจัดเวทีการเรียนรู้ 3) ขั้นสำรวจและรวบรวมข้อมูล 4) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล 5) ขั้นยกร่างแผนชุมชน 6) ขั้นประชาพิจารณ์แผนชุมชน 7) ขั้นเสนอแผนชุมชนให้ อบต. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 8) ขั้นนำแผนชุมชนไปปฏิบัติและติดตามประเมินผล

คำสำคัญ : การวางแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม เศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาชุมชน

¹ ปร.ด. (การศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
รับต้นฉบับ 25 มีนาคม 2555 รับผิดชอบ 26 เมษายน 2555

ABSTRACT

The purposes of this research were to study participatory community planning to support the sufficiency economy, and to develop a model of participatory community planning in Tambon Chairit, Chaiyo District, Angthong Province by using both quantitative and qualitative research methodologies.

The study was divided into 3 phases as follows: 1) studying conditions and problems of community planning to support the sufficiency economy, 2) studying factors supporting communities to participate in planning, and 3) developing a model of participatory community planning.

Findings of the study revealed that community planning of Tambon Chairit, Chaiyo district, Angthong was in line with the regulations of Interior Ministry. There were some aspects that should be improved such as organizing learning forums, public relations, experts 'participation in knowledge transfer, occupation groups, local experts, SWOT analysis, and seeking identity. The participatory community development found at the high level was participation in decision making and implementation; while participation in benefits, follow-ups and evaluation were found at the moderate level.

Problems in community planning were the following: lack of qualitative community planning, concerned personnel lacking knowledge and understanding, some local leaders lacking visions, lacking participation of all concerned offices, and lacking efficient public relations. Participatory planning also emphasized materials and basic structures. Factors supporting community participation in planning were local leaders, community leaders, problems regarding community needs, learning and sharing, public relations, and community organization networks. Development of the model consisted of the following 8 steps: 1) team work preparation, 2) organizing learning forums, 3) survey and data collection, 4) data analysis, 5) drafting community plan, 6) public hearings, 7) submitting plans to Local Administration Organization and concerned offices, and 8) implementation and evaluation.

Key words : participatory community planning, sufficiency economy, community development

บทนำ

การวางแผนเป็นกระบวนการเริ่มแรกของการบริหารจัดการทั้งหมด การวางแผนจึงนับเป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในปัจจุบันหน่วยงานทุกระดับ ตั้งแต่หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด องค์กรท้องถิ่น ตลอดจน กระทรวง ทบวง กรม และระดับประเทศ จำเป็นต้องมีการวางแผนไว้ล่วงหน้า เพราะการวางแผนเป็นการก่อตั้งอยู่บนรากฐานของสมมติฐานที่คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าว่าจะทำอะไร อย่างไร เมื่อไร ใครเป็นผู้ทำเพื่อจะดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่คาดคะเนไว้ กรมการปกครอง (2543, หน้า 3) ได้นำเสนอความสำคัญของการวางแผนว่าการจัดทำแผนช่วยให้การบริหารงานเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยประหยัดทั้งเวลาแรงงานของเจ้าหน้าที่ และเงิน หรือทรัพยากร

ของหน่วยงาน การปฏิบัติงานตามแผนทำให้ง่าย และสะดวกต่อการปฏิบัติ ช่วยการอำนวยความสะดวก การประสานงาน การตรวจสอบติดตาม และควบคุมงานเป็นอย่างดี และเหมาะสม ทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพราะกระบวนการวางแผนจะช่วยให้เห็นวิธีการปฏิบัติงานที่ดีที่สุด นอกจากนี้ ยังลดความผิดพลาดในการปฏิบัติ และสามารถกำหนดล่วงหน้าในการแก้ปัญหา และอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการทำงานได้ด้วย

ประเทศไทยได้มี การวางแผนพัฒนาประเทศโดยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นแนวทางในการสร้างความอยู่ดีกินดีแก่ประชาชน นับตั้งแต่รัฐบาลได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509)

เป็นต้น มาจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ซึ่งการวางแผนพัฒนาในอดีตที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในหลายด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจและด้านการศึกษา เพื่อความกินดีอยู่ดีของประชาชน และการกระจายความเจริญไปสู่ชนบท รัฐบาลดำเนินการพัฒนาประเทศโดยอาศัยกฎหมายกำหนดนโยบายและแผนงานเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ โดยผ่านระบบหรือส่วนราชการไปสู่ประชาชน ภาพรวมของประเทศไทยในช่วงนั้นจึงเหมือนกับมีความเจริญทางเศรษฐกิจมาก การพัฒนาที่ผ่านมามีถึงจุดวิจารณ์ว่า เป็นการพัฒนาที่วัดความสำเร็จที่วัดดูให้ความสำคัญที่รายได้เป็นจำนวนเงินต่อหัวต่อปี ละเลยตัวคน ครอบครัว ชุมชน สังคม สิทธิ มนุษยชน และสิ่งแวดล้อม บริบทของการพัฒนา โดยใช้การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเปลี่ยนไปจากการพัฒนาที่เน้นด้านโครงสร้างพื้นฐานพัฒนาเศรษฐกิจหรือการพัฒนาวัตถุเป็นส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงไปสู่การพัฒนาที่เน้นพัฒนาด้านสังคมโดยยึดคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาในการพัฒนาประเทศ

ปัญหาของการพัฒนาอันเกิดจากการวางแผนจากภายนอกหรือจากส่วนกลางสั่งการลงมานั้น มักพบได้ว่า โดยส่วนใหญ่ชุมชนไม่ได้เป็นผู้ริเริ่มในการคิด และวางแผนด้วยตนเอง ปัญหาความต้องการของชุมชนมักเกิดจากบุคคลภายนอกดำเนินการมีการสรุปผลว่าเป็นความต้องการของชุมชน จึงเป็นเหตุให้การพัฒนาขาดความยั่งยืน ขาดระบบ ขาดพลัง ไม่มีความเกื้อกูลระหว่างกิจกรรม ขาดความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ซึ่งเป็นผลมาจากชุมชนขาดการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน นอกจากนั้นชุมชนยังขาดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีการเรียนรู้แต่เทคนิควิธีขาดการเรียนรู้ เรื่องวิถีคิดชุมชนที่เข้มแข็ง คือ ชุมชนที่มีการเรียนรู้ มีการจัดการทรัพยากร และมีการพัฒนาตลอดเวลาการจัดการตนเองมีการจัดองค์กรชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพความล้มเหลวของการพัฒนาที่ผ่านมาเป็นผลมาจากการกำหนดนโยบาย และแผนจากส่วนกลางโดยรัฐ และการจัดทำแผนจากข้างล่างโดยประชาชนขาดการมีส่วนร่วม ขาดความรู้ ความเข้าใจ เป็นเพียงผู้รับคำสั่งให้ทำตามหรือให้ความร่วมมือในบางขั้นตอน เช่น การให้ข้อมูล หรือการจัดทำข้อมูลขาดความรู้ ความเข้าใจในภาพรวม ตลอดเวลาที่ ผ่านมา ชุมชนไม่เคยทำแผนพัฒนา

ตนเอง กระบวนการนี้ในการพัฒนาไม่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคน ในการพัฒนาศักยภาพ สร้างโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองของชุมชน (เสรี พงศ์พิศ, 2548, หน้า 10)

จากปัญหาและความจำเป็นดังกล่าวการจัดทำแผนชุมชนจึงมีความสำคัญ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน เพราะแผนชุมชนเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชน กระบวนการในการดำเนินการจัดทำแผนต้องเกิดจาก การมีส่วนร่วมทั้งในด้านความคิดร่วมปฏิบัติร่วมรับประโยชน์ ร่วมติดตามประเมินผล ประกอบด้วยตัวแทนประชาชน ทั้งที่เป็นทางการ อันได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. แต่ละหมู่ ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่กระทรวงหลักระดับตำบลมีตัวแทน กลุ่มอาชีพ ตัวแทนประชาชนที่มีจิตอาสาเสียสละ เพื่อการทำงานจัดตั้งเป็นคณะกรรมการอาชอออกมาในรูปแบบของสภาชุมชน สภาประชาชน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การพึ่งพาตนเอง พัฒนาความรู้ความสามารถสร้างความเข้าใจ ให้เห็นความสำคัญของการร่วมมือในการจัดทำแผนการเตรียมการการจัดเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลการยกวางแผนการประชาพิจารณ์ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพอนามัยด้านทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม ดำเนินการรวบรวมในรูปแบบของแผนและโครงการเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชน โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดเศรษฐกิจพื้นฐาน หรือเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นเรื่องเดียวกันและไม่ใช้แต่เรื่องเศรษฐกิจเท่านั้น ควรเป็นทั้งเรื่องสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การศึกษา จิตใจ ศิลธรรม และสุขภาพไปในตัวทุกฝ่ายจึงควรร่วมมือส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจพอเพียง และเศรษฐกิจพื้นฐาน (ประเวศ วะสี. 2541, หน้า 8)

จากสภาวะการณ์ที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาวิจัยในเรื่องการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยเหตุผลที่ว่าการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมเป็นเรื่องสำคัญ และมีความจำเป็นในการแก้ปัญหาของชุมชน เพื่อนำไปสู่สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้น ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ประชาชนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองของชุมชน ด้วยการใชพลังชุมชนและทุนที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหา กำหนดอนาคต และทิศทางของตนเอง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนภายใต้ปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

วัตถุประสงค์การวิจัย

มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้างนี้

1. เพื่อศึกษาบริบทสภาพและปัญหาในการจัดทำแผนชุมชน ตำบลชัยฤทธิ์ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม ตำบลชัยฤทธิ์ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ผู้วิจัยกำหนดให้เฉพาะตำบลชัยฤทธิ์เป็นพื้นที่ในการศึกษาค้างนี้ โดยมีขอบเขตในการศึกษาในบริบทของการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง โดยศึกษาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผน ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการจัดทำแผน ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น แกนนำชุมชน เจ้าหน้าที่ของทางราชการ เป็นต้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวิจัยและขั้นตอนการพัฒนาในขั้นตอนการวิจัยดำเนินการโดย

1. ศึกษาเอกสาร ตำรางานวิจัย ศึกษาบริบทของจังหวัดอ่างทอง และตำบลชัยฤทธิ์
2. ศึกษาสภาพการจัดทำแผนปัญหา ระดับการมีส่วนร่วม โดยใช้แบบสอบถาม และศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน ศึกษาโดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus group)

ขั้นตอนการพัฒนาดำเนินการโดยศึกษาเอกสารตำรา ทบทวนวรรณกรรม ศึกษาวิจัยสภาพและปัญหาการจัดทำแผนชุมชน ศึกษาปัจจัยสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน นำมาสังเคราะห์ร่วมกับขั้นตอน แนวทางการจัดทำแผนชุมชนของกระทรวงมหาดไทย แผนชุมชนต้นแบบ นำร่างแผนชุมชน

แบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้ผู้เชี่ยวชาญวิพากษ์ตรวจสอบได้ รูปแบบการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม 8 ขั้นตอน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. **ประชากร** ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาสภาพปัญหาในการจัดทำแผนและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผน ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น แกนนำชุมชนในตำบลชัยฤทธิ์ ได้แก่ นายก อบต. รองนายก อบต. สมาชิก อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแกนนำชุมชน
2. **กลุ่มตัวอย่าง** ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ คณะกรรมการจัดทำแผนชุมชนตำบลชัยฤทธิ์ และผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของทางราชการ สมาชิก อบต. จำนวน 108 คน

เครื่องมือการวิจัย

1. การสร้างเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำราแนวคิดทฤษฎี ผลการศึกษาค้างที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอน แนวทางการจัดทำแผนชุมชนของกระทรวงมหาดไทย นำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย
2. พัฒนาแบบสอบถาม โดยร่างเครื่องมือ แบบสอบถามในการวิจัยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแนะนำหลังจากนั้นนำแบบสอบถาม ปรับปรุงแก้ไขส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้อง
3. หาค่าความสอดคล้อง (I tem objective congruence : IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ คัดเลือกข้อคำถามมี ค่าดัชนีความสอดคล้องเฉลี่ยตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป และได้ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ
4. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงทดลองใช้กับคณะกรรมการจัดทำแผนชุมชนตำบลชัยฤทธิ์ จำนวน 5 คน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมถูกต้องของแบบสอบถาม นำมาปรับปรุงและนำไปใช้จริง โดยนำแบบสอบถามที่ทดลองใช้นำมาปรับปรุงแก้ไข จัดพิมพ์ไปใช้ในการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูล ออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นการวิจัย

1.1 การศึกษาสภาพการจัดทำแผนปัญหาในการจัดทำแผนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนรวบรวมจากแบบสอบถาม

1.2 การศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม

2. ขั้นพัฒนา

2.1 ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดแผนชุมชน โดยศึกษาเอกสาร ตำรา ทบทวนวรรณกรรม ผลจากการศึกษาวิจัยของผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์ร่วมกับขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชนของกระทรวงมหาดไทยแผนชุมชนต้นแบบ

2.2 ตรวจสอบรูปแบบการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้สถิติ คำร้อยละ อธิบายข้อมูล ประเด็นผู้ตอบแบบสอบถามระดับการมีส่วนร่วม ใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิตในการหาค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในแต่ละประเด็นและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อแสดงการกระจายของข้อมูล

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพคือข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยการวิเคราะห์เนื้อหาตามสภาพจริงที่ปรากฏ และหาข้อสรุปโดยรวมจัดระบบข้อมูล

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพและปัญหาในการจัดทำแผนชุมชนพบว่า การดำเนินการส่วนใหญ่เป็นไปตามขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชนของกระทรวงมหาดไทย ระดับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ระดับการรับประโยชน์ และระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาการจัดทำแผนประกอบด้วย ขั้นตอนการดำเนินการขาดการดำเนินการเชิงคุณภาพระยะเวลาในการจัดทำแผนน้อย การมีส่วนร่วมของทุก

ฝ่ายยังไม่มากพอ การจัดทำ SWOT การกำหนดอัตลักษณ์ของชุมชน และการปรับปรุงแผนชุมชน ควรดำเนินการมากขึ้น โดยภาพรวมการจัดทำแผนชุมชนค่อนข้างประสบความสำเร็จทั้งนี้เป็นผลจากผู้นำท้องถิ่น แกนนำชุมชน และประชาชนมีความรักใคร่สมัครสมาน สามัคคี เห็นประโยชน์และความสำคัญของการจัดทำแผนชุมชนเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งชุมชนได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ทั้งในเรื่องการอบรมและศึกษาดูงาน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐใส่ใจเสียสละช่วยเหลือประชาชน

2. ผลการศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน พบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา อบต. ได้แก่ การเรียนรู้ร่วมกัน ผู้นำท้องถิ่น แกนนำชุมชน ปัญหาความต้องการเครือข่ายองค์กรชุมชน การได้รับข่าวสารความรู้สอดคล้องกับการศึกษาของสมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536) ได้กล่าวถึง ปัจจัยทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมที่แท้จริง ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคลความพร้อมของบุคคลในการทำงาน ยอมรับศักดิ์ศรีของประชาชน เคารพในตัวประชาชนให้โอกาส กระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านบริหาร องค์กรชุมชนมีความยืดหยุ่นในการปฏิบัติงาน และปัจจัยด้านโครงสร้างชุมชน ประกอบด้วย ลักษณะความสัมพันธ์ของชุมชน โครงสร้างอำนาจผู้นำชุมชน การตั้งถิ่นฐานทรัพยากรและสภาพแวดล้อมชุมชน

2.1 การพัฒนาทักษะ การเป็นวิทยากรกระบวนการให้แก่แกนนำชุมชน โดยการจัดหลักสูตรการอบรม เพื่อให้แกนนำชุมชนเกิดความมั่นใจในการจัดเวทีประชาคมเพื่อการทบทวนแผนชุมชน

2.2 การสนับสนุนให้ชุมชนใช้กระบวนการแผนชุมชน จนเป็นวิถีชุมชน เพื่อให้การจัดทำแผนชุมชน เป็นกระบวนการที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และเกิดความยั่งยืน จึงควรสนับสนุนให้ชุมชนใช้กระบวนการแผนชุมชนจนเป็นวิถีชุมชนโดยสนับสนุนให้มีการจัดเวทีประชาคมเป็นประจำ ทุกเดือน และให้มีการติดตามการดำเนินกิจกรรมตามแผนชุมชน นำแผนชุมชนเข้าเวทีประชาคมอย่างต่อเนื่อง จะเป็นการสร้างความรัก ความสามัคคีของคนในชุมชนให้เกิดขึ้น และเป็นพลังร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนแผนชุมชน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

1.การจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า

1.1 สภาพการจัดทำแผนชุมชนเป็นไปตามขั้นตอนแนวทางของกระทรวงมหาดไทยเป็นส่วนมาก ข้อสังเกตที่ควรปรับปรุงเพิ่มเติม ได้แก่ การสื่อสารประชาสัมพันธ์ การเข้าร่วมเวทีถ่ายทอดความรู้แสดงความคิดเห็นในการจัดทำแผนของกลุ่มอาชีพต่างๆ นักปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ทรงความรู้ ในเวทีการเรียนรู้ การวิเคราะห์ SWOT การค้นหาอัตลักษณ์ อาชีพ เป้าหมาย ทิศทางการพัฒนาของชุมชน การปรับปรุง แผนชุมชน และการติดตามประเมินผล

1.2 การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนชุมชน พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมมาก ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเฉลี่ย 3.61 และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ค่าเฉลี่ย 3.53 ส่วนการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ได้แก่ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ค่าเฉลี่ย 3.49 และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ค่าเฉลี่ย 3.45

1.3 ปัญหาในการจัดทำแผนชุมชน พบว่า การจัดทำแผนชุมชนขาดกระบวนการจัดทำแผนเชิงคุณภาพ การขาดความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนกระบวนการวิชาการในการจัดทำแผน ผู้นำท้องถิ่นบางส่วนขาดวิสัยทัศน์ ขาดความเสียสละ ไม่เห็นประโยชน์และความสำคัญ ขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของทุกฝ่าย ขาดการสื่อสารประชาสัมพันธ์ที่ดี การวางแผนยังให้ความสำคัญด้านวัตถุและโครงสร้างพื้นฐาน

1.4 การศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนพบว่า 1) ปัจจัยด้านการเรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่าย 2) ปัจจัยด้านผู้นำท้องถิ่นหรือผู้นำที่เป็นทางการมีความเสียสละเห็นประโยชน์ต่อส่วนรวม 3) ปัจจัยด้านแกนนำชุมชนที่ไม่เป็นทางการมีความรู้ความเข้าใจเสียสละเห็นประโยชน์ส่วนรวม 4) ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชนทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชนร่วมมือช่วยเหลือประสานงาน 5) ปัจจัยด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ที่ดีและ 6) ปัจจัยด้านปัญหาและความต้องการของชุมชน

2. การพัฒนารูปแบบการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมดำเนินการโดยการศึกษาเอกสารตำรา วรรณกรรม ผลการศึกษา

วิจัยสภาพและปัญหาการจัดทำแผนชุมชน ปัจจัยที่สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมใน การจัดทำแผน นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ร่วมกับแผนชุมชนของกระทรวงมหาดไทย แผนชุมชนต้นแบบและวิพากษ์ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า แผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม มี 8 ขั้นตอน 1) ขั้นตอนเตรียมทีมงาน 2) ขั้นตอนจัดเวทีการเรียนรู้ 3) ขั้นตอนสำรวจและรวบรวมข้อมูล 4) ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล 5) ขั้นตอนร่างแผนชุมชน 6) ขั้นตอนปรึกษาหารือแผน 7) ขั้นตอนเสนอแผนชุมชนให้ อบต. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 8) ขั้นตอนนำไปปฏิบัติและติดตามประเมินผล

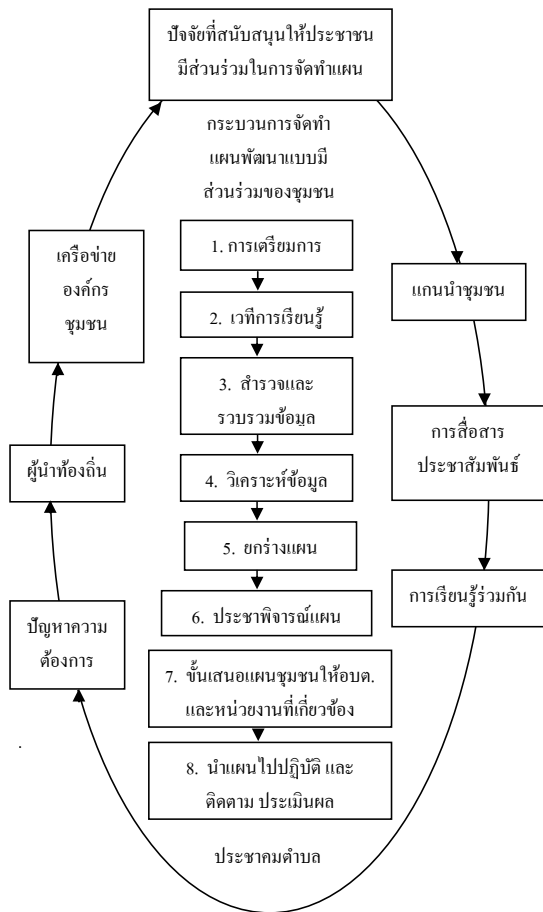
สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปผลได้ดังนี้

1. สภาพและปัญหาในการจัดทำแผนชุมชนเป็นไปตามขั้นตอนและระเบียบของกระทรวงมหาดไทยเป็นส่วนมาก ลักษณะการจัดทำแผนขาดการดำเนินการเชิงคุณภาพ ควรเพิ่มเติมปรับปรุงด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ การจัดเวทีการเรียนรู้ร่วมกัน การเพิ่มโอกาสในการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์และแสดงความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ปราชญ์ชาวบ้านการวิเคราะห์ SWOT การกำหนดอัตลักษณ์ อาชีพทิศทางการพัฒนาชุมชน และการปรับปรุงแผนปัญหาการจัดทำแผน ประกอบด้วย การขาดการจัดทำแผนเชิงคุณภาพ การขาดความรู้ความเข้าใจของผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำแผน ผู้นำท้องถิ่นบางส่วนขาดวิสัยทัศน์ การวางแผนให้ความสำคัญกับวัตถุและโครงสร้างพื้นฐาน

2. ปัจจัยที่สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน ได้แก่ การเรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่าย ผู้นำท้องถิ่นที่มีความเสียสละ ซื่อสัตย์ การสื่อสารประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร เครือข่ายองค์กรชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ช่วยเหลือ ปัญหาความต้องการของชุมชน

3. การพัฒนารูปแบบการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมได้รูปแบบการจัดทำแผนชุมชน 8 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนเตรียมทีมงาน ขั้นตอนจัดเวทีการเรียนรู้ ขั้นตอนสำรวจและรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนร่างแผนชุมชน ขั้นตอนปรึกษาหารือแผนขั้นตอนเสนอแผนชุมชนให้ อบต. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนนำไปปฏิบัติและติดตามประเมินผล

รูปแบบการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

ควรมีการวิจัยปฏิบัติการนำรูปแบบการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมที่ได้รับการพัฒนา 8 ขั้นตอนไปทดลองปฏิบัติเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น การวิจัยในเรื่องการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมควรใช้รูปแบบของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพราะเป็นการสร้างการเรียนรู้แก่ผู้นำ แกนนำชุมชนในการเรียนรู้ และเพื่อให้เกิดประโยชน์ใน การนำไปใช้ในการทำงานด้านการพัฒนาชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี จากความกรุณาจากองค์การบริหารส่วนตำบลชัยฤทธิ์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลชัยฤทธิ์ ผู้นำท้องถิ่น แกนนำชุมชน ตำบลชัยฤทธิ์ คณาจารย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ท่านผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2536). **หลักการวิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
 ประเวศ วะลี. (2541). **ประชาคมตำบล.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : มติชน.
 กรมการปกครอง กองราชการส่วนตำบล. (2543). **รวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อสาธิตราชดิเนนแดน.
 เสรี พงศ์พิศ. (2548). **10 วิธีคิดเศรษฐกิจชุมชน.** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : พลังปัญญา.

